

Investicijski sklad gospodarskih organizacij

Investicijski sklad gospodarske organizacije je del družbene imovine, ki jo upravlja gospodarska organizacija. Z njo lahko gospodarska organizacija razpolaga v investicijske namene, da bi izboljšala in racionalizirala svoje poslovanje.

Ta sklad ni stalen in obvezen za vse gospodarske organizacije. Imajo ga tiste gospodarske organizacije, ki se ukvarjajo z notranjim prometom z blagom in uslugami (trgovinska podjetja in obrati, gostinska podjetja in obrati, prodajalne proizvodnih podjetij, mlinska podjetja, transportna podjetja itd.). Vsaka gospodarska organizacija pa lahko iz svojih sredstev za samostojno razpolago formira investicijski sklad.

Investicijski sklad gospodarske organizacije je treba ločiti od splošnega investicijskega sklada in investicijskih skladov politično teritorialnih enot, ki so družbeni, za kreditiranje investicij v gospodarstvu namenjeni skladi (s predpisi je mogoče določiti tudi uporabo sredstev teh skladov brez vrnitvene dolžnosti).

Sredstva investicijskega sklada formiramo iz skupnega dohodka ali iz prometa gospodarske organizacije. Zvezni družbeni plan za l. 1956 je določil, da bodo gospodarske organizacije, ki se ukvarjajo z notranjim prometom, vnesle v ta sklad 0,1 do 0,5 odstotka prometa, pri čemer lahko zvezni izvršni svet določi tudi višji odstotek za nekatere gospodarske organizacije (kar je tudi napravil za podjetja za promet z nafto in naftnimi derivati in podjetja z odpadki). Gostinska podjetja so prav tako lahko zahtevala od ljudskega odbora, da jim odobri vložitev višjega odstotka v ta sklad.

Razen tega so se s planom in predpisi ljudski odbori zavezali, da bodo del svojega deleža pri dobičku teh gospodarskih organizacij vložili v njihove investicijske sklade. Ker je to odvisno od ustvaritve dobička, je bil ta del sredstev investicijskega sklada vedno negotov. V nekaterih primerih so vložili znesek, ki ustreza deležu zveze pri dobičku (mlinska podjetja). Trgovinska podjetja so vnesla v l. 1956 v ta sklad tudi ostanek razlike med

skladom plač iz skupnega dohodka in plač po tarifnem pravilniku, ki je ostal po povišanju plač iznad tarifnega pravilnika.

Zvezni družbeni plan za l. 1957 je določil, da se davek na dobiček železniških transportnih podjetij, podjetij javnega cestnega, rečnega, jezerskega, poštno-telegrafskega, zračnega in pomorskega prometa kakor tudi luških podjetij in skladišč, podjetij za snemanje in za obdelavo filmov, založniških, časopisnih in grafičnih podjetij, nadalje podjetij za promet z žitom in turističnih podjetij odstopi samim podjetjem in vnese v njihove investicijske sklade oziroma za železniška transportna in poštna podjetja v sklad njihove skupnosti, za založniška podjetja v sklad za pospeševanje založniške dejavnosti v ljudski republiki.

Kako uporabljamo sredstva skladov

Kakor pove že samo ime, lahko gospodarske organizacije uporabljajo sredstva iz tega sklada za investicije. Razen investicij v nova osnovna sredstva ali graditev, pride tu v poštev, če vzamemo bolj široko, tudi investiranje v adaptacije in za prilagojevanje gospodarske organizacije čim bolj racionalnemu in sodobnejšemu poslovanju v njeni stroki ali dejavnosti. Pri trgovskih podjetjih je to pogosto nakup novega, sodobnejšega in bolj praktičnega inventarja.

S predpisi je pogosto omejena možnost razpolaganja s temi sredstvi na določeni krog potreb. To običajno velja za tista sredstva, ki so bila gospodarski organizaciji prepuščena iz dobička ali v breme davka na dobiček. Tako je zvezni družbeni plan za l. 1957 pooblastil zvezni izvršni svet, da določi namen in pogoje uporabljanja zneskov davka na dobiček, vnesenih v investicijski sklad gospodarskih organizacij, ki smo jih našli.

Glede samega razpolaganja s sredstvi tega sklada so pravila enaka kakor pri drugih skladih gospodarskih organizacij. Potreben je namreč sklep delavskega sveta.

Drugi investicijski skladi

Z investicijskim skladom niso izčrpane možnosti gospodarske organizacije za investiranje. Poleg amortizacijskega sklada in, če vzamemo bolj široko, poleg sredstev za samostojno razpolaganje je investicijski sklad samo eden izmed virov sredstev za investicijske naložbe gospodarskih organizacij, in to tistih, ki jih ustvarjajo v sami organizaciji. Gospodarska organizacija pa lahko dobi sredstva za ta vlaganja iz določenih družbenih skladov, seveda pod določenimi pogoji in v skladu z njihovim namenom.

Taki skladi so družbeno investicijski skladi — splošni investicijski sklad, investicijski skladi republik in lokalni investicijski skladi. Iz teh skladov financiramo gospodarske investicije (bodisi nove ali pa razširitev in rekonstrukcije). Do teh sredstev lahko pridejo gospodarske organizacije z bančnimi posojili. Posojila dajejo v okviru kvot, ki so določene z družbenimi plani: Jugoslovanska investicijska banka iz splošnega investicijskega

in republiških investicijskih skladov, Narodna banka, komunalne banke in hranilnice iz lokalnih investicijskih skladov. V posebne namene odobrava posojila tudi Jugoslovanska banka za zunanjo trgovino. Posojila se dodeljujejo predvsem z natečajem, ki jih na temelju družbenega plana in za določene namene razpisuje Narodna banka. Posojilo dobi najboljši ponudnik, kar se oceni po različnih kriterijih: višina ponujene obrestne mere (ki naj odseva rentabilnost investicij po oceni prosilca za posojilo), višina deleža v stroških investicij, ki bi jih nosila organizacija sama, rok vrnitve posojila in zgraditve objekta, rentabilnost investicij, višina proizvodnih stroškov graditve, morebitni devizni učinek itd.

Za posojila je mogoče prositi za naložbe v nova obratna in osnovna sredstva, v študije in raziskovanja in v ustanovitvene naložbe (režija in drugi graditveni stroški). Da se dobi posojilo, je potrebno, da je na razpolago izdelan investicijski

elaborat, prosilec za posojilo mora biti kreditno sposoben (v nasprotnem primeru morajo zagotoviti poročilo politično teritorialne enote), elaborat o rentabilnosti investicij in morda drugi pogoji, ki se določijo posebej.

Posojilo je mogoče odobriti tudi brez natečaja, če določi uporabnika posojila zvezni družbeni plan, nadalje, če ima sklad dovolj sredstev za vse prosilce za posojilo, če gre za posojilo za razširitev in rekonstrukcijo, ali pa če gre za posojilo za poroštevni znesek, ki ga mora gospodarska organizacija položiti, če hoče dobiti posojilo iz nekega drugega sklada. Roki, obresti in drugi pogoji se predpišejo v odloku, s katerim se ta posojila odobrijo. Ko da posojilo z natečajem ali brez natečaja, sklenu banka z uporabnikom pogodbo. V pogodbi si zagotovi banka kontrolo nad namensko uporabo kredita, ki je sankcionirana z enostransko pravico banke, da ustavi nadaljnje dajanje kredita in s pravico neposrednega poplačila svojih terjatev s tekočega računa gospodarske organizacije. Gospodarska organizacija prevzame tudi obveznost, da bo pošiljala določena periodična poročila o trošenju odobrenih kreditov.

Družbeni investicijski skladi

Razen teh skladov, ki imajo, če je mogoče tako reči, ozki gospodarski namen in naj neposredno pripeljejo do ustvarjanja dohodkov, je vrsta družbenih skladov, katerih namen je finansirati investicije zaradi pospeševanja posameznih gospodarskih vej. Sredstva teh skladov se daje najbolj pogosto brez vrnitvene obveznosti. Ti skladi so pravne osebe in imajo določene organe oziroma upravne organe. Taki so na primer skladi za pospeševanje kmetijstva pri politično teritorialnih enotah (od okraja do zveze), ki jih upravljajo kmetijske zbornice ali osebe, ki jih določi v upravni odbor sklada okrajni ljudski odbor. Namen tega sklada je pospeševanje kmetijstva, predelave in prometa s kmetijskimi pridelki. Enak značaj imajo tudi: sklad za pospeševanje industrijske proizvodnje pri Zvezni industrijski zbornici, sklad za pospeševanje gradbeništva pri Zvezni gradbeni zbornici, skladi za kadre v gospodarstvu, ki jih ustanavljajo zbornice in generalne direkcije Jugoslovanskih železnic oziroma Generalne direkcije poš, telegrafov in telefonov (sredstva se lahko uporabijo za nakup inventarja in učil v strokovnih šolah ter domovih vajencev in strokovnih šolah s praktičnim poukom, za dograjevanje in adaptacijo šolskih zgradb in domov), skladi za pospeševanje gozdarstva, sklad za raziskovalna dela (v rudarstvu), cestni in vojni skladi. Podrobnejši pogoji in način uporabe teh skladov se določijo s predpisi.

Popolno in pravočasno uporablanje sredstev teh skladov je važen činitelj v razvoju našega planskega gospodarstva, ker omogoča harmonično in izenačeno izpolnjevanje planirane investicijske politike za daljše razdobje in vsklajevanje odnosov med posameznimi gospodarskimi vejami. To hkrati pomeni popolno izkoriščanje zmogljivosti, kar je zelo važna stimulacija za nadaljnji uspeh vsakega gospodarstva. Zato je važno, da gospodarske organizacije pravočasno in popolnoma izkoristijo ta sredstva, ki jih daje skupnost na razpolago, seveda s tem, da se upoštevajo postavljeni pogoji. V. J.